

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. Pojęcie stosunków międzynarodowych	7
2. Czynniki kształtujące stosunki międzynarodowe	11
3. Podmioty stosunków międzynarodowych	19
3.1. Państwa jak uczestnicy stosunków międzynarodowych	19
3.2. Organizacje międzynarodowe	26
3.3. Unia Europejska	33
4. Instrumenty międzynarodowych stosunków politycznych	38
4.1. Dyplomacja	38
4.2. Prawo międzynarodowe	42
5. Przedmioty stosunków międzynarodowych	44
5.1. Wyścig zbrojeń i bezpieczeństwo międzynarodowe	44
5.2. Spory i konflikty międzynarodowe	49
5.3. Prawa człowieka	58
6. Uwarunkowania międzynarodowych stosunków gospodarczych	65
7. Terror i terroryzm	74
8. Globalizacja	83
9. Wybrani uczestnicy stosunków międzynarodowych i obszary ich aktywności	92
9.1. Rola Rosji i stanów Zjednoczonych w relacjach międzynarodowych	92
9.2. Stosunki międzynarodowe w regionie bałtyckim	100
9.3. Polska w stosunkach międzynarodowych	108
WAŻNIEJSZE SKRÓTY WYSTĘPUJĄCE W SKRYPCIE	116
BIBLIOGRAFIA	118
ZAŁĄCZNIKI	120
1. Powszechna deklaracja praw człowieka (10.12.1948)	120
2. Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (regulamin haski, Haga, 18 października 1907)	124
3. Deklaracja sztokholmska. Uchwała Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie naturalnego środowiska człowieka (14.06.1972)	130
4. Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych (1961)	133
5. Akt stanowiący o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie między Organizacją Paktu Północnoatlantyckiego i Federacją Rosyjską (Paryż, 27 maja 1997)	137
6. Informacja ministra spraw zagranicznych nt. polityki zagranicznej RP w 2011 roku (fragmenty)	140

WSTĘP

Problematyka współczesnych stosunków międzynarodowych jest trudnym przedsięwzięciem, dotyczy bowiem zagadnień, które podlegają ciągłym zmianom. Próba opisu procesów politycznych, ekonomicznych, społecznych oraz ich wzajemnych uwarunkowań, które z różnym natężeniem kształtują obecną rzeczywistość, rodzi niebezpieczeństwo pominięcia ważnych zagadnień, niezbędnych do wyjaśnienia kierunku, w którym one podążają. Szczególnym wyzwaniem staje się przedstawienie relacji zachodzących pomiędzy podmiotami stosunków międzynarodowych w syntetycznej formie skryptu, czyli podręcznika, który powinien zawierać najważniejsze treści, uporządkowane i zhierarchizowane zgodnie z przyjętymi zasadami metodologicznymi. Znaczący tej problematyki proponują najróżniejsze, praktyczne sposoby objaśnienia złożonego obrazu wydarzeń i procesów stanowiących przedmiot zainteresowania dziedziny określanej jako stosunki międzynarodowe. Niniejszy materiał koncentruje się na opisie rzeczywistości, starając się wskazywać na związki przyczynowo-skutkowe i rozwój różnych zjawisk międzynarodowych, dlatego przyjęto problemowy układ materiału.

Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w zakres pojęcia „stosunki międzynarodowe” oraz problematykę metodologiczną związaną z metodami badań prowadzonych w tym obszarze wiedzy. Kolejny opisuje czynniki, które warunkują funkcjonowanie i rozwój stosunków politycznych i gospodarczych we współczesnym świecie. Rozdział trzeci przedstawia podmioty stosunków międzynarodowych, czyli uczestników, inaczej zwanych aktorami stosunków międzynarodowych, są to: narody, państwa, organizacje międzynarodowe lub pozarządowe. Problematyka ta została omówiona na przykładzie dwóch najważniejszych podmiotów – państw i organizacji międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem roli Unii Europejskiej jako jednego z najważniejszych aktorów współczesnej sceny politycznej.

Obok uczestników ważną rolę odgrywają instrumenty i mechanizmy, czyli narzędzia za pomocą których kształtuje się współczesne relacje pomiędzy podmiotami stosunków międzynarodowych. Jako najważniejszy przykład, który został szerzej omówiony, potraktowano dyplomację.

Po wyjaśnieniu, kto i jak wpływa na kształtowanie relacji we współczesnym świecie, należy przystąpić do przedstawienia przedmiotów stosunków międzynarodowych, czyli obszarów, w których objawia się aktywność wcześniej omówionych podmiotów. Wybrano trzy szczególnie ważne w ostatnich dekadach zagadnienia: wyścig zbrojeń i bezpieczeństwo narodowe, spory i konflikty pomiędzy uczestnikami stosunków międzynarodowych oraz działania na rzecz ochrony praw człowieka.

Obok uwarunkowań politycznych ważne miejsce we współczesnym świecie zajmuje ekonomia. Dlatego osobny rozdział poświęcono analizie zjawisk gospodarczych, które współtworzą obecny układ relacji międzynarodowych. Kolejne rozdziały podejmują najważniejsze zagadnienia obecne we współczesnym świecie i podlegające nieustającym zmianom, są to terroryzm i globalizacja.

Ostatni rozdział poświęcony został wybranym uczestnikom stosunków międzynarodowych i obszarom ich aktywności – Rosji, Stanom Zjednoczonym i Polsce, oraz wyjaśnieniu aktualnych tendencji politycznych i gospodarczych widocznych w rozwoju regionu bałtyckiego.

Skrypt został tak zaplanowany, aby poszczególne części były skorelowane z treścią wykładów z przedmiotu *Współczesne stosunki polityczne i gospodarcze* przygotowanych dla studentów kierunku krajoznawstwo i turystyka historyczna.